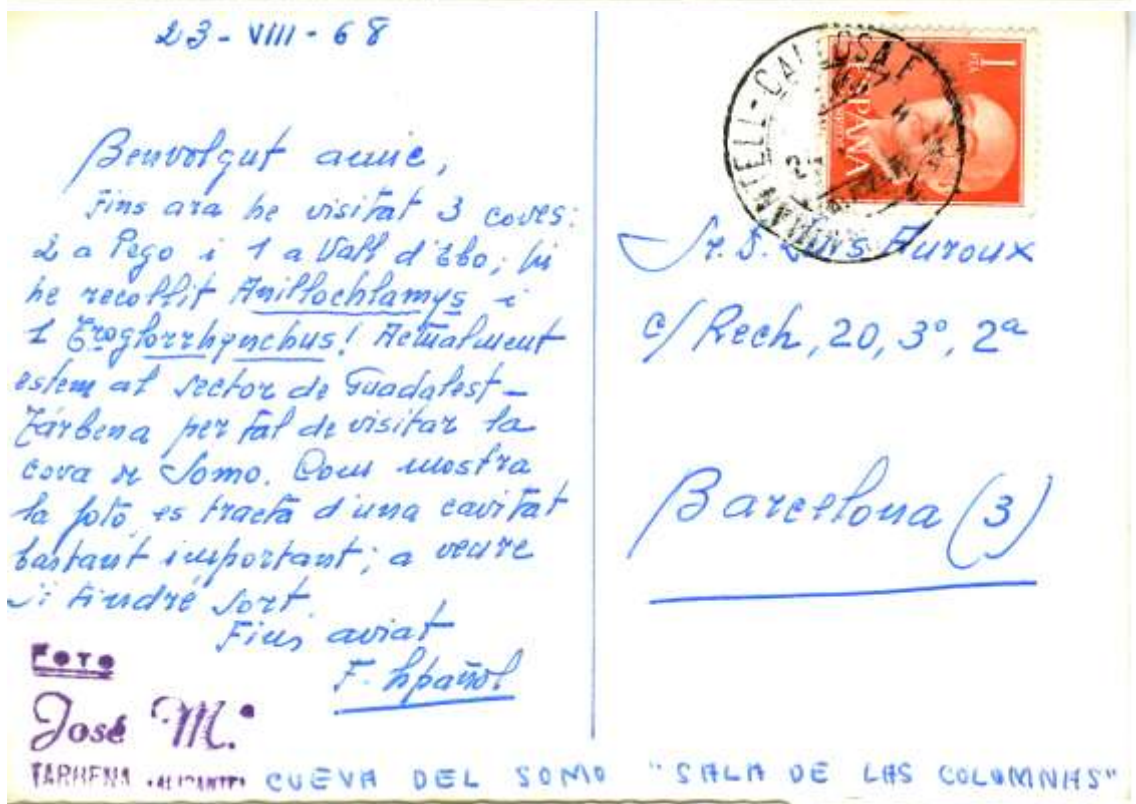

Una visita històrica a sa cova del Somo
(M. Teresa Signes Pont. 6a Categoria 1r Premi)

Abans, quan es vetlava després de sopar als carrers durant l'estiu, sempre es contaven "suçuits". Es joves a voltes escoltàvem aquelles històries, interessants o anodines, i les oblidàvem ràpidament perquè no sempre els donàvem importància.

Un estiu, al final des anys 60, un tarbener es va encontrar amb un home prou major i sa seua filla, que li deien Josefina, devora es Pouet de ses Peres. Es va aturar a parlar amb ells. Eren catalans, de Barcelona, i segons deien, es dedicaven a buscar escarbats, ¿o potser cucs? no se'n recordava bé... Tots es estius anaven per coves, perquè allà hi ha animalets d'aqueixos, que pareix ser que són interessants. Els arreplegaven i se'ls enduien per estudiar-los. Feia dos dies havien estat a ses coves de Pego i de la Vall d'Ebo i ara anaven cap a sa cova del Somo. S'home de Tàrbena, esbalaït, els va contar que a Tàrbena alguns joves també anaven a ses coves, però no a agarrar res. Només a vore es degotissos i passar el dia. Aquell home català devia tindre una seixantena d'anys, pareixia molt educat. Contava que havia estudiat molts insectes, no sols a Espanya sinó també al Sàhara. Li va oferir tabac de sa seua petaca i es varen fumar un cigarret. Allà es varen acomiadar. ¡Quin home més estrany! Amb què passava el temps... ¡ja veus!, estudiar escarbats... Hi ha gent per tot...

El 2020, durant es confinament, navegant sense rumb fix per internet em vaig trobar un xicotet tresor. Era una postal en blanc i negre de sa cova del Somo que ens mostra sa part més coneguda i important anomenada Sala de ses Columnes, a causa de ses estalagmites i estalagmites. Aqueixa postal és obra d'en José Maria Ferrer, que va immortalitzar sa cova amb sa seua càmera en una d'aquelles excursions que tant li agradava fer. En s'època des 60, ses postals d'en José Maria, que eren totes precioses, s'exposaven i es venien en es seu bar i també a s'estanc, i eren nombrosos es visitants i turistes, nacionals o estrangers, que relataven es seu pas per Tàrbena a familiars i amics escrivint-los unes lletres. Uns microrelats, com diríem hui, on es solien resumir descripcions des paisatge idíl·lic de Tàrbena, de ses activitats vocacionals, així com un record carinyós per as destinatari.

Aqueixa postal la firmava un tal F. Español i vaig tindre sa curiositat de seguir aqueix rastre per descobrir qui era aquesta persona que havia comprat una postal d'en José Maria. Resulta que era un entomòleg català famós, de nom Francesc Español i Coll, i que un des seus viatges d'estudi el va dur a Tàrbena després de visitar, segons diu en es seu escrit, tres coves, dues a Pego i una altra a la Vall d'Ebo.

¡El cor em va pegar un bot! De sobte em va vindre al cap s'anècdota que havia sentit contar feia 50 anys... Pareixia coincidir tot. Sa peça fonamental que faltava comprovar era la Josefina, sa filla de s'entomòleg. Vaig buscar informació i en una de ses imatges estava ella, la Josefina, acompanyant es seu pare, junt amb un altre investigador. Doncs estava clar: eren ells, es que passejaven pes Pouet de ses Peres a l'estiu de 1968.

No vaig poder deixar de llegir per saber més d'aquestos personatges. En Francesc Español, nascut a Barcelona l'any 1907, era farmacèutic de formació però mai va exercir com a tal. Va ser un apassionat des insectes i sa seua especialitat va ser s'estudi des coleòpters. Des des 17 anys explorava coves i va descobrir una nova espècie de coleòpter carvernícola que va anomenar *Speophilus espanoli* (pes seu cognom). Això va incrementar encara més sa seua afecció per ses coves i sa vida secreta que s'hi amaga i al llarg de sa seua vida va explorar més de 1.500 cavitats. Per cert, a sa postal dirigida as seu amic i col·laborador Luís Auroux, li conta que ha recollit dos espècimens, *Anillochlamys* i *Troglorrynychus*, i que espera tindre sort a sa cova del Somo, que és sa seua pròxima meta.

A s'època de sa visita a Tàrbena, en Francesc Español era director des Museu de Zoologia de Barcelona, però això no ho va dir en aquella conversa. S'any següent, el 1969, va ingressar a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona. Entre 1970 i 1975 va ser professor de zoologia (invertebrats artròpodes) a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona. El 1982 va ser nomenat Doctor Honoris Causa per la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest home, a més de ser un especialista reconegut i admirat internacionalment en s'estudi de sa fauna cavernícola, va ser de gran ajuda per altres entomòlegs, en particular es més joves, a qui aconsellava i guiava. Va crear escola: se'l reconeix per ser es creador de s'especialitat de Bioespeleologia a Espanya. Va morir l'any 1999.

A voltes l'atzar et permet nugar caps per reconstruir una història interessant que el temps s'ha encarregat d'esborrar. S'entomòleg Francesc Español completa sa nòmina de persones rellevants que en un moment determinat han visitat es nostre poble, per una raó o una altra. Descobrir-los i interessar-nos per sa seua tasca, aportacions i idees és una manera de descobrir i apreciar també es nostre poble.